

frisonijs

NLR in de wolken
met witte kathedraal

Netherlands Aerospace Centre

Ook in deze editie:

Sterrenschool Hilversum in top 3 duurzame scholen

Trein transformatie Markt058 op stoom

Samen sterk bij Vliegbasis Leeuwarden

DIC-winnaars bedenken Friso-jas voor woningen

RIWZ Neede wordt ontmoetingscentrum en natuurpark

Friso Nijs
december 2018 - jaargang 18

Friso Nijs is het relatieblad van Friso Bouwgroep en verschijnt twee keer per jaar.

Redactie

Margreet van Dijk
Nynke Dedden
Nelleke Wouters

Beeldverantwoording

Dorens van der Werf
Piet Douma PDF-grafie
JDVF Architectuurfotografie
Mies Architecten
Friso Bouwgroep
Hans de Jong

Beeld voorpagina

JDVF Architectuurfotografie

Vormgeving

Nelleke Wouters

Drukwerk

Van der Eems, Bolsward

Redactieadres

Pieter Zeemanstraat 9
Postbus 49
8600 AA Sneek
t. 0515-429 999
e. redactie@frisobouwgroep.nl

Rechten

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, vermenigvuldigd of gereproduceerd zonder schriftelijke toestemming van Friso Bouwgroep.

Volg ons

/frisobouwgroep

Voorwoord

IN DE WOLKEN

Beste relatie,

We zijn een beetje 'in de wolken'; Cobouw heeft ons tot snelst groeiende bouwbedrijf van 2017 benoemd. En ook 2018 gaat de boeken in als een goed jaar. We bouwden tal van aansprekende projecten en droegen zo bij aan de toekomst van Nederland. Onze bedrijfsvoering werd duurzamer en we legden de basis voor een paar mooie innovaties op bouwgebied. Ik hoop daar het komende jaar meer over te kunnen vertellen én de eerste resultaten daarvan te laten zien.

Wat Friso onderscheidt van andere bouwers is nog steeds de grote diversiteit aan disciplines die wij in huis hebben. Als wij deze krachten bundelen komt ons veelzijdig vakmanschap het beste tot haar recht. Een mooi voorbeeld daarvan is de nieuwbouw op de Vliegbasis in Leeuwarden waarbij de mannen van Friso Civiel en de Aannemingsmaatschappij hard werken aan een mooi eindresultaat.

In Marknesse mochten we een van de meest futuristische onderzoekscentra van Nederland bouwen voor het Nationaal lucht- en ruimtevaartcentrum. Michel Brouwer vertelt over dit bijzondere project.

In het centrum van Leeuwarden bouwen wij aan Markt058; hét grootste studentenbolwerk van Friesland, een huzarenstukje. Technisch projectdirecteur Van den Berg vertelt in dit Nijs meer over dit project.

Friso Oost bouwt een rioolwaterzuivering om tot vleermuizenverblijf en ontmoetingsplek bij natuurpark Kronenkamp. Een mooi initiatief waarbij natuur en omwonenden dicht bij elkaar komen. Educatie en ontmoeting; zo worden twee vliegen in één klap geslagen.

Natuurlijk vindt u ook bij deze Kersteditie weer een Friso-jaarkalender. Deze keer combineren wij hem met een special over Friso Leeuwarden. In zo'n special mag een interview met vestigingsleider 'ús Abe' niet ontbreken natuurlijk.

Met een orderportefeuille vol veelbelovende projecten kijk ik vol vertrouwen uit naar 2019. Ik wens u gezellige feestdagen en een gezond en onvergetelijk jaar toe.

Henk Dedden
algemeen directeur Friso Bouwgroep

Aannemer: Aannemingsmaatschappij Friso Almere
Opdrachtgever: STIP
Architect: [Mies Architectuur](#)

Sterrensch

De nieuwe Sterrenschool in Hilversum wil graag tot de top drie van meest duurzame scholen in Nederland behoren. Niet alleen het gebouw wordt duurzaam; het wordt ook gebouwd met aandacht voor het milieu en de omgeving. En de manier van lesgeven is gericht op duurzaamheid. Zo leren de scholieren hoe ze bewust en zuinig met hun leefomgeving om kunnen gaan.

School Hilversum in top 3 duurzame scholen

Leerlingen betrokken bij ontwerp

Door een enorme toename van het aantal leerlingen werd de bestaande Sterrenschool te klein. De ideeën van leerlingen, ouders en deskundigen werden gebundeld en Mies architecten heeft met deze ideeën en wensen als uitgangspunt een nieuwe school ontworpen. De nieuwe school zal in de toekomst volledig aansluiten op het nieuwe onderwijsconcept, waarbij de leerlingen les krijgen van meerdere vakdocenten.

Duurzaam bouwen

Opdrachtgever Stip (Stichting Openbaar Basisonderwijs Hilversum) wilde op de plaats van hun oude school graag een modern, duurzaam leergebouw neerzetten. Niet alleen het gebouw zal duurzaam zijn, ook de manier waarop Friso bouwt is zo duurzaam mogelijk. "Zo wordt er zo weinig mogelijk gebruik gemaakt van natuurlijke hulpbronnen, voorkomen we milieuverontreiniging en aantasting van het ecosysteem. Onze elektriciteit betrekken we bij MAIN-energy, een bedrijf dat alleen groene stroom levert en is er op de bouwplaats geen gasaansluiting. Afval wordt vanzelfsprekend gescheiden ingezameld en zo mogelijk beperkt. En op de bouwplaats wordt gebruik gemaakt van waterbesparende kranen. Door ook nog eens op de juiste manier van afvalinzameling te sturen zorgen wij ervoor dat de belasting voor het milieu zo laag mogelijk blijft", vertelt Tendermanager Herman Nijholt.

Gebruikte bouwmaterialen

De school wordt grotendeels circulair gebouwd. Dat betekent dat er zoveel mogelijk gebruik gemaakt wordt van gebruikte of gerecyclede bouwmaterialen. "Circulair bouwen is ontzettend in beweging. De ontwikkelingen gaan zo snel, dat er tijdens de bouw vast en zeker oplossingen komen die nu nog niet voorhanden zijn.

Aan ons, als bouwer, de taak om die kansen te zien en constant alert te blijven. Als wij kansen zien dan maken wij de afweging of er werkelijk sprake is van een verbetering en of het toepassen van de materialen haalbaar en wenselijk is. Een goede samenwerking met de opdrachtgever, onderaannemers en adviseurs is hierbij ontzettend belangrijk. Daarom is het circulair bouwen een vast onderdeel van onze vergaderingen. Zo blijft het ook tijdens de uitvoeringsfase een vast agendapunt." Voor de bouw zal gebruik gemaakt worden van demontabele gevels en kozijnen en is er gekozen voor een volledige te recyclen dakbedekking. Zo zijn de onderdelen ook na gebruik weer her te gebruiken.

Omgeving betrokken

De school wordt gebouwd op een bestaande locatie in een bewoonde wijk. Een goede relatie met de omgeving is belangrijk. De Sterrenschool heeft daarom de omwonenden betrokken bij de plannen voor de nieuwe school. Zo denken zij mee over de invulling van het schoolplein en de schoolomgeving waar Donkergroen een ontwerp voor gaat maken. Ook wordt er op dit moment gewerkt aan een plan waarbij een deel van de zonnepanelen beschikbaar gesteld wordt voor buurtbewoners.

DE STERRENSCHOOL is een innovatief concept voor kinderopvang en primair onderwijs voor kinderen van nul tot twaalf jaar. De school kent flexibele lestijden, passend onderwijs en geen jaarklassensysteem. In plaats hiervan volgen kinderen individuele leerlijnen die op hun persoon zijn toegespitst. In het curriculum is veel aandacht voor taal, rekenen en lezen.

Meer weten? www.sterrenschoolhilversum.nl

Earth Simulation Lab Utrecht geopend

Eerder dit jaar werd het Earth Simulation Lab op de campus van de Universiteit van Utrecht geopend. Bij de bouw werd gebruik gemaakt van bestaande elementen. Het duurzame gebouw is een top onderzoeksfaciliteit op het gebied van earth science en biedt door de uitbreiding de mogelijkheid om op deze onderzoeksgebieden een belangrijke speler te zijn en te blijven. Kenmerkend aan het gebouw is de klimaatgevel met de daarop afgestemde klimaatinstallatie. Dit is een 'actieve' gevel die op een slimme manier gebruik maakt van daglicht, zonnewarmte en luchtverversing om het binnenklimaat te beheersen.

Friso brainstormt tijdens Duurzame Innovatie Challenge

Tijdens de spannende finale van de Duurzame Innovatie Challenge Friesland streed een team van Friso, bestaande uit 7 enthousiaste studenten en experts, voor de winst. De Friso-groep bedachten duurzame gevel. De gevel is circulair, biobased en interactief en kan zowel voor nieuwbouw als renovatie toegepast worden. De jury loofde het idee als een van de meest innovatieve ideeën van de challenge. Friso gaat dan ook kijken hoe dit idee verder vorm gegeven kan worden. Helaas geen prijs voor Friso; NVO schoonmaakgroep ging er met de hoofdprijs vandoor.

De challenge, pitch én de aftermovie vind je op: www.frisobouwgroep.nl/DIC

Friso Bouwgroep **grootste omzetgroeier** van Nederland

De bouw floreert al weer een tijdje. Dat beeld wordt versterkt door de lijst die het vakblad Cobouw met hulp van accountantskantoor PwC samenstelt en in november publiceerde. Friso Bouwgroep rolde als grootste omzetgroeier uit de jaarlijkse ranglijst. Al jaren laat Friso een stijgende lijn zien. Dit jaar steeg Friso elf plaatsen naar de 21ste plek. De huidige stijging is vooral toe te schrijven aan de nieuwbouw van de fabriek voor [Danone Nutricia Early Life Nutrition](#) in Haps. Deze fabriek zal voor meer dan tachtig landen babyvoeding produceren. Eind dit jaar wordt het project opgeleverd.

Monumentaal Oldengaerde wordt in ere hersteld

Jurriëns Noord realiseert in opdracht van Het Drentse Landschap de restauratie van Havezate Oldengaerde in Dwingeloo. Het monumentale pand uit 1420 heeft nog steeds oude elementen zoals het jute-behang dat uit 1850 stamt en het unieke goudleren behang uit 1700. In 2015 hebben de eigenaren het huis en landgoed aan Het Drentse Landschap geschonken. De stichting is nu bezig met een restauratieplan om alle bijzondere details te behouden en het gebouw een nieuwe toekomst te geven. Tijdens de restauratiewerkzaamheden wordt er rekening gehouden met de cultuurhistorische waarden met oog voor duurzaamheid en bruikbaarheid.

Bouw Kindcentrum **Qworzo Woldendorp** gestart

In Woldendorp is openbare basisschool De Woldridders gesloopt. Op dezelfde plaats is Friso in oktober begonnen met de bouw van het nieuwe aardbevingsbestendige Kindcentrum Qworzo. Opdrachtgever Centrum Veilig Wonen wil in Woldendorp een flexibel onderwijsgebouw neerzetten, wat bovenal aardbevingsbestendig is. Er is gekozen voor een nagenoeg geheel geprefabriceerd gebouw. De fundering en vloer worden in het werk gemaakt. Daarna wordt de hoofdconstructie van gelamineerde houten kolommen en liggers gesteld. Tussen de houten kolommen worden de HSB-elementen van Houkesloot gemonteerd, waarna de dakplaten van Kerto worden geplaatst. De school wordt in de loop van 2019 in gebruik genomen.

HOUT100%-certificaat voor Houkesloot

Houkesloot levert kwaliteit. Dat betekent dat hun producten veilig, duurzaam en zonder veel onderhoud jarenlang meegaan. Zo zorgt Houkesloot voor maximaal woongenot. Deze zekerheid wordt gegarandeerd door het [HOUT100%-certificaat](#) dat Houkesloot sinds dit jaar in haar bezit heeft. Het certificaat toont aan dat Houkesloot volgens strenge kwaliteitsnormen werkt en gedurende het hele proces controles uitvoert. Dit doet Houkesloot niet alleen; samen

met collega-timmerfabrieken wordt kennis gedeeld. Zo wordt kwaliteitsverbetering een continue proces. Hiermee behoort Houkesloot tot de beste houtverwerkende bedrijven van Nederland.

Ook STIP-gecertificeerd

Houkesloot bezit sinds 2018 ook het STIP-certificaat. Daarmee garandeert zij dat de producten die zij verkoopt altijd met verantwoord

In Marknesse doen zo'n 300 medewerkers van het NLR onderzoek om de lucht- en ruimtevaart duurzamer, veiliger, efficiënter en effectiever te maken. Sinds dit jaar is het NLR gevestigd in een nieuw, open gebouw vol met technische hoogstandjes. Projectleider Ronald Steenbruggen van Aannemingsmaatschappij Friso en NLR-projectleider Nieuwbouw en Renovatie Michel Brouwer blikken terug op wat zij beiden een complex project noemen.

High-tech onderzoeksgebouw **NLR**

“De medewerkers van Friso zijn zeer betrokken, tot directieniveau toe.”

Aannemer	Aannemingsmaatschappij Friso B.V.
Opdrachtgever	Nationaal Lucht- en Ruimtevaart Laboratorium
Architect	INBO Amsterdam
Installateur	Lammerink Installaties B.V.
BVO:	1.900 m ²

Complex project

Voor Michel Brouwer ging er een wereld open toen hij 8 jaar geleden begon met het begeleiden van de nieuwbouwprojecten van het NLR: "Voor mij, als lucht- en ruimtevaartkundig ingenieur, was de bouw een hele nieuwe wereld. De bouwwereld is strikter en ook harder, op een positieve manier; daar kunnen we als lucht- en ruimtevaart absoluut wat van leren. Aan de andere kant denk ik dat de bouw ook wat kan leren van ons. Ik heb me de afgelopen jaren echt verbaasd over het gebrek aan échte integraliteit. Er zijn zoveel aparte plannen, zowel tijdens ontwerp als realisatiefase; daarin kan de bouw echt nog een slag slaan. Nog beter samenwerken, processen en computerprogramma's op elkaar afstemmen, voorkomt dat zaken onnodig complex worden en zal de faalkosten verminderen."

Omvangrijk gebouw

De bouw van dit futuristische instituut was een uitdaging voor Aannemingsmaatschappij Friso. Steenbruggen: "Het is een complex en omvangrijk gebouw. In het pand zitten heel veel technische snuffjes en de beveiliging is optimaal. Dan is het van groot belang om de bouwkundige en installatietechnische zaken goed op elkaar af te stemmen."

Elke hal een eigen karakter

Niet alleen de grote hoeveelheid installaties, maar ook de diversiteit van de verschillende ruimtes vroegen om maatwerk. "De zeven onderzoeks- en productiehallen zijn allemaal uniek. Elke afdeling heeft een specialisme waardoor er specifieke installatietechnische wensen waren. Zo beschikt één van de hallen over anechoïsche kamers, heeft een andere een immense kooi van Faraday en weer een andere een grote 3D-printer. In een andere hal worden met verschillende snij- en freesapparaten modellen van vliegtuigen gemaakt. Sommige bouwkundige zaken waren uitgesteld, omdat pas na het gereedkomen van de bouw de optimale positie van machines bepaald konden worden of zaken geoptimaliseerd konden worden. Die werkzaamheden die dus samenhangen met de verhuizing en inbouw van de machines en testfaciliteiten hebben we dan ook pas na oplevering uitgevoerd."

Composietgevel

Het gebouw ziet er niet alleen mooi uit, het heeft ook een bijzondere gevel. "Het kantoorgedeelte is heel licht, omdat er ontzettend veel glas is toegepast. De gevel van het gehele gebouw is van composiet, een vezelversterkte kunststof, gemaakt. Hier heeft de architect voor gekozen omdat het NLR veel onderzoek verricht naar composieten en omdat er ook composietonderdelen gemaakt worden. Een fraaie én duurzame oplossing, omdat composiet lang meegaat en weinig onderhoud vergt", vertelt Ronald Steenbruggen.

Witte kathedraal

De bestaande kantoorpanden en werkplaatsen van het NLR waren traditioneel ingedeeld. Bij de nieuwbouw moest dat anders! Het hoofddoel bij het ontwerp van het nieuwe gebouw was om mensen bij elkaar te krijgen. Om kennisoverdracht en samenwerking te bevorderen is er in het nieuwe gebouw gekozen voor open werkruimtes, verbinding, koffiecorners en een gemeenschappelijk restaurant. Volgens Brouwer zijn de medewerkers erg enthousiast over de architectuur van het gebouw. "Het wordt wel de witte kathedraal genoemd. Wel hoor ik regelmatig dat mensen het geheel nog wat te clean vinden. Natuurlijk, smaken verschillen, maar we gaan kijken of we hier wat aan kunnen doen met het toevoegen van leuke en mooie inrichtingselementen."

Prettige samenwerking

Brouwer heeft de samenwerking met Friso als zeer prettig ervaren. "Friso is een uiterst correcte partij om zaken mee te doen. Natuurlijk waren er grijze gebieden en moest er zo af en toe flink gediscussieerd worden, maar zelfs die discussies verliepen netjes. De medewerkers van Friso zijn zeer betrokken, tot directieniveau toe. Dat maakt Friso een fijne partij om mee samen te werken. Na jaren intensief in de bouwprocessen betrokken te zijn heb ik veel meer begrip gekregen voor bepaalde keuzes. De bouw steekt complexer in elkaar dan ik in eerste instantie dacht."

Lopende projecten

Aannemingsmaatschappij Friso

Nieuwbouw 18 woningen Houkepoort Sneek | Bouw 43 Kubuswoningen Eindhoven | Verbouw en renovatie Maritiem Instituut Willem Barentsz | Nieuwbouw Energiecampus Leeuwarden | Nieuwbouw 52 woningen Van Goghlaan Heerenveen | Nieuwbouw 15 recreatiewoningen Tusken de Marren Akkrum | Nieuwbouw 6 woningen Waterhof Workum | Nieuwbouw 5 patiowoningen Grote Veen Eelde | Nieuwbouw 110 woningen Plan Zuid-Harlingen | 38 nul-op-de-meter-woningen Kluerd Ropens Harlingen

Friso Almere

Nieuwbouw 58 Appartementen Almere | Nieuwbouw 10 appartementen Schepenlaan Amsterdam | Nieuwbouw appartementen Middenweg Amsterdam | Nieuwbouw 66 appartementen Amsterdam | Nieuwbouw 15 appartementen Achilleskwartier Almere | Nieuwbouw Harten 5 (woningen) Soest | 34 appartementen Soest

Friso Totaalbouw Sneek & Leeuwarden

Uitbreiding Eares school Emmeloord | Renovatie 41 appartementen Schiermoonikoog | UTW project "upgrade tower" FrieslandCampina | Tijdelijke units FrieslandCampina | Nieuwbouw bedrijfshal Steensma Franeker

Bouwborg & Friso Groningen

Herstel diverse potential risk building elements provincie Groningen | Versterken en verduurzamen van 24 woningen Loppersum | Nieuwbouw 5 patio woningen en 1 vrijstaande woning Eelde | Interne verbouwing KFF en Triadegebouwen Universitair Medisch Centrum Groningen | Versterken en verduurzamen van de sociale woningen van Marenland in Appingedam

Friso Oost

Verduurzaming 250 woningen Achterhoek & Twente | Nieuwbouw woning Ruurlo | Verbouw woning Lochem | Transformatie winkelruimte tot 32 appartementen Doetinchem | MJOP FrieslandCampina Borculo | Diverse uitbreidingen en verbouwingen FrieslandCampina Borculo | 17 woningen Lichtenvoorde | Transformatie rioolwaterzuivering tot ontmoetingscentrum Neede

Jurriëns Noord

Restauratie Koetshuis Havezathe 'Oldengaerde' Dwingeloo | Verbouw monumentale woning Glimmen | Uitbreiding monumentale woning Groningen | Verbouw monumentale woning Groningen | Restauratie monumentale Simon van Hasselschool Groningen | Restauratie kerkgebouw Dedgum | Uitbreiding Hotel Stadhoudelijk Hof Leeuwarden met 51 hotelkamers

Friso Civiel

Versterking Waddenzeedijk Texel (in combinatie) | Boostergemaal Hoorn Blokmergouw | Renoveren gemalen Kampen e.o. | Nieuwbouw Noordergemaal De Veenhoop | Leegwaterbrug Alkmaar | RWZI Kootstertille | Renovatie Leegwatersluis Almere | Verbetering waterkerende kunstwerken div. | Nieuwbouw OPS&SIM Vliegbasis Leeuwarden | Nieuwbouw 380kV Station Vierverlaten | HVC Digester Middenmeer | Melassetanks Suikerunie | Parkeergarage Jan Tooropstraat Amsterdam | Schotelfundaties Burum

Frisoplan

In verkoop: 26 woningen Zomerdijk Tersluis Groningen | 14 appartementen De Hoogheid Houkepoort Sneek | 19 appartementen Magna Fossa De Oudvaart Sneek | 7 stadswoningen De Leeuw van Leeuwarden | 15 appartementen Achilleshof Almere Poort | 8 appartementen + 9 kadewoningen De Witte Olifant Zaandam | 16 woningen & 12 vrije kavels Waterhof Workum

In ontwikkeling: 20 woningen Friesestraatweg Groningen | Commerciële ruimte en 10 appartementen De Oosterpoort Sneek | 12 appartementen Oostergast Zuidhorn | 10 rijwoningen De Klamp De Zuidlanden Leeuwarden | 20 appartementen De Eastergoa De Zuidlanden Leeuwarden | Middelsee Blok 15 De Zuidlanden Leeuwarden | 81 koop- en 42 sociale huurwoningen Het Perk Sneek | 40 woningen Eskwerd Leeuwarden | 8 2de kapwoningen Over de Wijmers Loppersum

Nieuw natuu

“De natuurlijke, sprookjesachtige omgeving, dat is de kracht van Natuurpark Kronenkamp in Neede”, volgens Natuurpark Kronenkamp-bestuurslid Henk Bolster. Wat tot begin deze eeuw een rioolwaterzuivering was wordt door Friso Oost omgebouwd tot natuurpark waar beleving voorop en de vleermuis centraal staat. De vleermuis die al sinds jaar en dag in het DNA van menig Needenaar zit.

Sprookjesachtige sfeer

De voormalige rioolwaterzuivering aan de rand van het dorp stond al zo'n 15 jaar leeg toen Stichting Vleermuizendorp Neede haar oog erop liet vallen. De Stichting, die als belangrijkste doel heeft om het imago van de vleermuis te behartigen, sloeg de handen ineen met de afdeling Oost Achterhoek van IVN Natuureducatie en toen kwam er al snel een plan. Henk Bolster: “Wij waren direct enthousiast toen we het terrein opliepen. De sfeer is zo bijzonder, haast sprookjesachtig. Het hele terrein is achtergelaten zoals het was en totaal overwoekerd. Dicht bij het dorp en toch grenzend aan de natuur; voor ons de perfecte plek. Maar toen moesten we onze achterban en de politiek nog overtuigen...”.

Natuurpark Neede is 'ode aan de vleermuis'

Aannemer Aannemingsmaatschappij Friso Oost B.V.
Opdrachtgever Stichting Natuurpark Kronenkamp Neede
Architect INBO Amsterdam

50 vrachtwagens grind

Dat het met dat overtuigen goed gekomen is, blijkt wel nu de werkzaamheden in volle gang zijn. Bolster vertelt erover: "Er wordt druk gewerkt aan het ontmoetingscentrum. Eerst zijn 50 vrachtwagens grind uit het filterbassin gehaald, er werden een in- en uitgang in de betonwand gezaagd en de vloeren zijn verwijderd. Wat nu volgt is dat er een glazen rand met paraplu dak op de bak geplaatst wordt." In het ontmoetingscentrum komt ruimte voor exposities over vleermuizen, natuur, waterzuivering en duurzaamheid. De wens is om de tentoonstellingen wisselend, digitaal én interactief te maken. "Daarom hebben we ervoor gekozen de ruimte zo open mogelijk te laten. Met beamers, schermen en technische snufjes zal de ruimte dan gevuld worden", vervolgt Bolster zijn verhaal.

"De sfeer is zo bijzonder, haast sprookjesachtig"

Scholen en buurt betrokken

Voor de invulling van het gebouw wordt nauw samengewerkt met studenten van Saxion Hogeschool Enschede en scholieren van de basisschool in Neede. Bolster: "De studenten Smart Solutions zijn bezig met het visualiseren van zaken. De beleving staat daarbij voorop. Veel van wat zij ontwikkelen leggen ze voor aan de leerlingen van de Hofmaatschool. De feedback die ze van de kinderen krijgen is heel eerlijk en leidt tot een perfect eindproduct." Niet alleen studenten en scholieren, maar ook de buurt wordt betrokken bij de ver-nieuwbouw. "Afgelopen zomer hebben we een buurtmarkt georganiseerd voor omwonenden en andere geïnteresseerden. Het is mooi te merken dat het echt leeft in het dorp. Sinds de start hebben zich al 30 vrijwilligers gemeld."

360 graden film

Naast het ontmoetingscentrum wordt op dit moment ook gewerkt aan twee andere projecten op het park. Bolster is hierover erg enthousiast: "In één betonnen cilinder is een winterverblijf voor vleermuizen gerealiseerd, in overleg met de provinciale werkgroep Vlegel en gesubsidieerd door SBNL Natuurfonds. Vanaf de Kronenkamp zullen vleermuisexcursies georganiseerd worden, waarbij je vleermuizen kunt spotten en we willen de omgeving graag gebruiken als kenniscentrum over vleermuizen. De naastliggende tank wordt een prachtige grote ruimte met een doorsnede van 10 meter en een hoogte van zo'n 10 meter. Op dit moment zijn we druk bezig met de fondsenwerving voor het 360°-theater dat we hier in willen onderbrengen.

"Het loopt gesmeerd"

De herbestemming van de waterzuivering is geen eenvoudige klus; vooral ook omdat het totale project wordt uitgevoerd als zeer duurzaam en energieneutraal. De samenwerking met Friso Oost loopt gesmeerd: "Het ontmoetingscentrum wordt door Friso onder handen genomen, dat loopt als een speer. De stichting Kronenkamp heeft een projectleider aangesteld. Hij onderhoudt de contacten met Friso, hierdoor kan er snel geschakeld worden. Zoals het er nu voorstaat zal de opening in het laatste weekend van juni 2019 plaatsvinden.

Op de hoogte blijven?

De studenten van Saxion Hogeschool Enschede maken regelmatig filmpjes en foto's van de vorderingen. Op [facebook.nl/natuurparkkronenkamp](https://www.facebook.com/natuurparkkronenkamp) is de bouw te volgen. Of kijk op www.natuurparkkronenkamp.nl voor alle informatie over het natuurpark.

IVN Natuureducatie laat jong en oud beleven hoe leuk, gezond én belangrijk natuur is. Dat doen ze met natuuractiviteiten, cursussen, projecten en campagnes. Zelf

Aannemingsmaatschappij Friso is volop bezig met de verbouw van het Aegon-gebouw in Leeuwarden. De eerste kantoren zijn opgeleverd en de vier Mock-ups voor de studentenwoningen grondig getest. Namens Leyten Vastgoed is technisch projectdirecteur [Hans Jörg van den Berg](#) aangesteld om het project technisch in goede banen te leiden.

Aannemer:	Aannemingsmaatschappij Friso B.V
Opdrachtgever:	Leyten Vastgoed
Projectbegeleiding:	HJBERG Vastgoedontwikkeling
Installateur:	Pranger-Rosier
BVO:	30.000 m ²

Trein transformatie Markt058 Leeuwarden op stoom

Kwalitatieve studentenwoningen

Aan de rand van de Leeuwarder binnenstad, tegenover het NS-station, ligt het opvallende kantoorpand dat gebruikt werd door verzekeraar Aegon. Het leegstaande pand van 32.000 m² werd in 2017 gekocht door Leyten. Zij maakten een plan: 500 studentenwoningen, kantoren, horeca en andere commerciële of publieke functies onder één dak. Van den Berg: "Voor het plan gemaakt is, heeft Leyten onderzocht wat de optimale ontwikkeling voor het Aegon-kantoor zou zijn. Daarbij is ook gekeken naar de vraag vanuit de markt en de visie van de gemeente op het stationsgebied. Er is momenteel een gebrek aan kwalitatieve studentenwoningen en de gemeente ziet graag dat deze in het stationsgebied worden gecreëerd. Daarnaast is het stationsgebied een goede plek om moderne kantoren en aantrekkelijke commerciële functies toe te voegen."

Friso bleek toen de partij die het meeste comfort kon bieden en waarmee we met vertrouwen in zee konden gaan."

Mock-ups zorgen voor tijdswinst

"Elk project is anders en moet dus ook op een andere manier aangepakt worden, zo ook de transformatie van het voormalig Aegon kantoorpand in Leeuwarden. Een duidelijk plan van aanpak en heldere afspraken met alle betrokkenen zijn nodig om een project succesvol af te kunnen ronden. Aan mij als technisch projectdirecteur de taak om ook dit project zo soepel mogelijk te laten verlopen", licht Van den Berg zijn rol toe. "Bij dit project hebben wij extra veel tijd en energie gestoken in de engineering. Door Mock-ups te maken en deze vervolgens te optimaliseren, kan er in de uitvoeringsfase winst behaald worden. De kinderziektes zijn er dan uit, verbeteringen doorgevoerd en als de trein eenmaal loopt, dan is het een kwestie van meters maken. Overigens wil ik wel benadrukken dat kwaliteit altijd prevaleert boven tempo."

Friso denkt goed mee

Tot nu toe blijkt de keuze voor Friso een goede. "De samenwerking verloopt goed. Het team van Friso pakt de werkzaamheden niet alleen adequaat op, ze denken ook goed mee en hebben een duidelijke meerwaarde als het gaat om het aandragen van oplossingen en verbeteringen zodat we nog beter, efficiënter en sneller kunnen bouwen."

Friso verzorgt het bouwkundige deel van de transformatie. De sloop, het interieur, de aanpassing van de gevelkozijnen en de gevelbeplating heeft opdrachtgever Leyten zelf onder haar hoede. Oplevering medio 2019.

"Kwaliteit gaat altijd boven bouwtijd."

Meeste comfort en vertrouwen

Met een concept-plan voor de 500 studentenwoningen startte Leyten de voorselectie van de aannemer. Van den Berg: "We wilden door een voorselectie de meest geschikte partij voor dit project vinden. Vier partijen zijn door ons uitgenodigd en leverden een plan van aanpak met globaal budget op. Ondanks de harde beoordelingscriteria was het lastig om hieruit een bedrijf te kiezen. Daarom hebben we ervoor gekozen het plan eerst verder uit te werken, zodat partijen een concrete aanbieding konden doen."

Samen sterk op vliegbasis Leeuwarden

In het voorjaar van 2017 startten Friso Civiel en Aannemingsmaatschappij Friso de nieuwbouw van het kantoor- en lesgebouw voor het 322 Squadron op vliegbasis Leeuwarden. Deze faciliteit gaat gebruikt worden voor operaties, trainingen van gevechtsvliegers en de planning van operaties met F-35 gevechtsvliegtuigen. Een bijzonder project, niet alleen vanwege het veiligheidsaspect, maar ook door de locatie én de unieke bouwconstructie. Nu de bouw haast voltooid is, blikt werkvoorbereider Frank Petersen terug op een uniek project.

Een uniek project

“Echt iets dat je niet vaak meemaakt,” omschrijft Frank Petersen de nieuwbouw op vliegbasis Leeuwarden. De locatie (met alle vliegbewegingen), de zeer strenge veiligheidseisen én de bijzondere constructie van het gebouw maakten dit een uniek project: “De veiligheidseisen waren hoog. Vooral voor de toelating op het terrein en de begeleiding naar en van de bouwplaats was extra aandacht. Alle transporten en medewerkers moesten namelijk van tevoren aangemeld worden. Geen voertuig of persoon mocht zonder begeleiding van de poort naar de bouwplaats, dat vereist heel veel planning en laat geen ruimte voor spoedgevallen.”

Niets is standaard

De constructie van het gebouw bestaat uit veel staal en beton; hierdoor wordt het een zeer veilig gebouw. “Bijzonder hoeveel staal en installaties er in het gebouw toegepast zijn. Er is weinig standaard aan de manier waarop we gebouwd hebben. Het casco is in het werk gestort door Friso Civiel en de gehele afwerking heeft Aannemingsmaatschappij Friso voor haar rekening genomen. Zo hebben we gebruik gemaakt van elkaars kennis en kwaliteiten.”

Korte bouwtijd

“Voordat we begonnen wisten we dat de bouwtijd kort was. Door diverse invloeden moesten we opschalen. Er is toen gekozen om in ploegen te gaan werken zodat er van 7 tot 23 uur bezetting was. Ook in de bouwvak is doorgewerkt om tijdig te kunnen opleveren.”

Samenwerking

De samenwerking tussen dochters van Friso Bouwgroep komt vaker voor. Voor Petersen was het echter de eerste keer om zo nauw met collega's van de Aannemingsmaatschappij samen te werken. Een ervaring die erg goed is bevallen. “We werkten op een afgelegen en afgesloten terrein met een klein projectteam onder behoorlijke werkdruk. Dat kan alleen goed gaan als de sfeer erg goed is. De manier van communiceren is open; niet alleen binnen ons team, maar ook met de opdrachtgever (Rijksvastgoedbedrijf, red.). Iedereen heeft constant voor elkaar klaargestaan. Met zijn allen dit project zo mooi mogelijk afronden is constant het einddoel geweest en dat doel gaan we gezamenlijk halen.”

Aannemer:	Friso Civiel B.V. en Aannemingsmaatschappij Friso B.V.
Opdrachtgever:	Rijksvastgoedbedrijf
Instilateur:	Unica

“Bouwen op 50 meter afstand van landende straaljagers, dat maak je niet vaak mee.”

AANNEMINGSMAATSCHAPPIJ FRISO B.V.

Pieter Zeemanstraat 9
Postbus 49
8600 AA Sneek
t 0515 – 42 99 99
info@frisobouwgroep.nl

Friso Groningen

Osloweg 125
Postbus 5274
9700 GG Groningen
t 050 – 544 52 00
friso.groningen@frisobouwgroep.nl

FRISOPLAN B.V.

Pieter Zeemanstraat 9
Postbus 49
8600 AA Sneek
t 0515 – 43 66 66
info@frisoplan.nl

FRISO CIVIEL B.V.

Pieter Zeemanstraat 9
Postbus 49
8600 AA Sneek
t 0515 – 43 66 70
info@frisociviel.nl

AANNEMINGSMAATSCHAPPIJ FRISO ALMERE B.V.

Palmpolstraat 23
Postbus 50030
1305 AA Almere
t 036 – 523 08 00
friso.almere@frisobouwgroep.nl

AANNEMINGSMAATSCHAPPIJ FRISO OOST B.V.

Borculoseweg 52
Postbus 159
7150 AD Eibergen
t 0545 – 29 18 42
friso.oost@frisobouwgroep.nl

JURRIËNS NOORD B.V.

Osloweg 125
Postbus 5274
9700 GG Groningen
t 050 - 55 66 779
mail@jurriensnoord.nl

nevenvestiging

Pieter Zeemanstraat 9
Postbus 49
8600 AA Sneek
t 0515 – 42 99 99

BOUWBORG B.V.

Osloweg 125
Postbus 5274
9700 GG Groningen
t 050 - 59 25 500
info@bouwborg.nl

FRISO TOTAALBOUW B.V.

Siriusweg 3
8938 BB Leeuwarden
t 058 – 267 43 00
info@frisobouwgroep.nl

Friso Leeuwarden

Siriusweg 3
8938 BB Leeuwarden
t 058 – 267 43 00
friso.leeuwarden@frisobouwgroep.nl

Friso Sneek

Pieter Zeemanstraat 9
Postbus 49
8600 AA Sneek
t 088 - 429 00 00
info@frisobouwgroep.nl

Friso Heerenveen

De Opslach 25
8448 GV Heerenveen
t 0515 - 42 99 99
info@frisobouwgroep.nl

Friso Service & Onderhoud

Pieter Zeemanstraat 9
Postbus 49
8600 AA Sneek
t 088 - 429 00 00
service@frisobouwgroep.nl

Friso Retail

Pieter Zeemanstraat 9
Postbus 49
8600 AA Sneek
t 0515 - 42 99 99
info@frisobouwgroep.nl

Tingjetersstraat 8
8601 WJ Sneek
t 0515 – 23 80 20
toelevering@houkesloot.nl

Timmerfabriek Houkesloot B.V.

Tingjetersstraat 8
8601 WJ Sneek
t 0515 – 23 80 20
kozijnen@houkesloot.nl

Houkesloot Prefab B.V.

Newtonweg 2
8912 BD Leeuwarden
t 0515 – 23 80 20
prefab@houkesloot.nl

HOUKESLOOT TOELEVERING B.V.

Echte service
is bereikbaar zijn.

Altijd.
088 - 429 00 00

friso
bouwgroep

Friso Bouwgroep B.V.
Pieter Zeemanstraat 9
Postbus 49
8600 AA Sneek
t 0515 - 42 99 99
info@frisobouwgroep.nl

www.frisobouwgroep.nl

